

ΔΗΜΟΚΡΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ & ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το

ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή-Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

**«Διαχείριση προβλημάτων συμπεριφοράς στο Δημοτικό
σχολείο. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών και της οικογένειας - Μια
βιβλιογραφική ανασκόπηση»**

**«Management of behavioral problems in primary school. The
role of teachers and the family - A literature review»**

Της Μαρίας Δασκαλάκη (AM 404)

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ-Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1. Επιβλέπουσα: Δρ. Σπυριδούλα Κατσαντώνη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
2. Δρ. Θεόδωρος Γούπος, Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
3. Δρ. Παναγιώτης Μαντάς, Συνεργαζόμενος Ερευνητής Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Περίληψη

Κατά τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί μία σημαντική αύξηση ως προς το ποσοστό των παιδιών τα οποία εκδηλώνουν προβληματικές/αποκλίνουσες συμπεριφορές εντός του σχολικού περιβάλλοντος. Αυτές οι συμπεριφορές έχουν ως αποτέλεσμα την πρόκληση σημαντικών δυσλειτουργιών εντός της τάξης οι οποίες σχετίζονται με τη μη ομαλή ροή του μαθήματος, τις συχνές επιπλήξεις αυτών των παιδιών, την πτώση των σχολικών τους επιδόσεων και συχνά την περιθωριοποίησή τους από τα υπόλοιπα παιδιά.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αποτελέσει μία προσπάθεια βαθύτερης διερεύνησης του τρόπου με τον οποίο το εκπαιδευτικό προσωπικό αντιμετωπίζει αυτού του είδους τα προβλήματα σε καθημερινό επίπεδο, αλλά και να προσδιοριστούν οι τεχνικές που υιοθετεί προκειμένου να τα αντιμετωπίσει. Η άμεση και ειλικρινής επικοινωνία ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και το μαθητή, αλλά και ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και την οικογένειά του παιδιού μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στην επιτυχή αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων υπάρχουν, ενισχύοντας την αυτοεκτίμηση του παιδιού, βοηθώντας το στην ενίσχυση του αυτοελέγχου του και παροτρύνοντάς το να αντιδρά με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο σε μία συγκεκριμένη περίπτωση. Το ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στο χώρο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς συνήθως τα παιδιά αρχίζουν να εκδηλώνουν προβλήματα στη συμπεριφορά τους σε αυτήν την ηλικιακή φάση της ζωής τους, όπου καλούνται να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις ενός νέου, για αυτά, περιβάλλοντος.

Η μέθοδος που θεωρήθηκε ως βέλτιστη για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση μέσα από την οποία επιχειρείται να αναδειχθούν όλες οι πτυχές του ζητήματος που εξετάζεται προκειμένου να διεξαχθούν κάποια ασφαλή συμπεράσματα.

Λέξεις - Κλειδιά: "προβλήματα συμπεριφοράς", "Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση", "μέθοδοι αντιμετώπισης", "στρατηγικές παρέμβασης", "οικογένεια".

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσσες

Γκότοβος, Α., Ε. (2003). *Η λογική του υπαρκτού σχολείου*. Αθήνα: Gutenberg.

Κάκουρος, Ε., Μανιαδάκη, Κ. (2002). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων: Αναπτυξιακή προσέγγιση*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Καλαντζή – Αζίζι, Α. (1992). *Εφαρμοσμένη Κλινική Ψυχολογία στο χώρο του σχολείου. Παρεμβάσεις βασισμένες στις θεωρίες της μάθησης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κανδαράκης, Α. (2004). *Συνυπάρχουν οι Μαθησιακές Δυσκολίες με τα προβλήματα συμπεριφοράς; Θεωρητική διερεύνηση – Πρακτική Αντιμετώπιση*. Αθήνα: Σαββάλας.

Κουρκούτας, Η., Ε. (2011). *Προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά. Παρεμβάσεις στο πλαίσιο της οικογένειας και του σχολείου*. Αθήνα: Μοτίβο.

Κυριακίδης, Λ. (1998). Αντιλήψεις δασκάλων και γονιών για την πειθαρχία στο δημοτικό σχολείο, *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, τχ. 27.

Κυρίδης, Α. (1999). *Η πειθαρχία στο Σχολείο. Θεωρία & Έρευνα*, Αθήνα: Gutenberg.

Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2001). *Η συμβουλευτική ψυχολογία στην εκπαίδευση (Από τη θεωρία στην πράξη)*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ματσαγγούρας, Η., Γ. (2008). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση. Για το καθημερινό μάθημα και τα προγράμματα του ολοήμερου σχολείου, τα περιβαλλοντικά, τα πολιτιστικά και τα ευρωπαϊκής συνεργασίας προγράμματα*. Αθήνα: Γρηγόρη.

Ματσαγγούρας, Η. (2006). *Σχολική Τάξη*, Αθήνα: Γρηγόρης.

Ματσαγγούρας, Η. (2005). «Επαγγελματισμός και επαγγελματική ανάπτυξη». Στο Μπαγάκης, Γ. (επιμ.), *Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Ματσαγγούρας, Η. (2004). *Σχολική Τάξη. Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας*, Αθήνα: Γρηγόρης.

Μπαμπάλης, Θ. Κ. (2005). *Η κοινωνικοποίηση του παιδιού στη σχολική τάξη. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Ατραπός.

Μπίκος, Κ. (1990). *Βελτίωση των κοινωνικών σχέσεων στη σχολική τάξη. Ο κοινωνικο-παιδαγωγικός ρόλος του σχολείου*, Αθήνα: Αναστασάκη.

Νόβα- Καλτσούνη, Χ. (2001). *Μορφές αποκλίνουσας συμπεριφοράς στην εφηβεία- ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Παναγιώτου, Π. (2006). «*Απόψεις και στάσεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απέναντι σε προβλήματα συμπεριφοράς μαθητών στο σχολείο*». *Σκέψεις και αντιδράσεις δασκάλων του Νομού Καστοριάς*», Διπλωματική Εργασία, Πάτρα, ΕΑΠ.

Παπαδόπουλος, Μ., Γιαλλουρίδης, Γ., Θεοδώρου, Γ., Οικονόμου-Γεωργίου, Μ., Κωνσταντίνου, Μ. & Σταύρου, Α. (2002). Η αυτοομολογούμενη νεανική παραβατικότητα μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Κύπρο. Στο: *Επιθετικότητα: πρακτικά 4ου Ψυχολογικού Συνεδρίου Κύπρου*, (σσ.177-189). Σύνδεσμος Ψυχολόγων Κύπρου.

Παρασκευόπουλος, Ι.Ν. (1988). *Κλινική ψυχολογία - Διάγνωση, πρόληψη και θεραπεία των ψυχικών διαταραχών*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Πουρσανίδου, Ε. (2016). Προβλήματα συμπεριφοράς στην τάξη και παρέμβαση του δασκάλου. Έρευνα στην Εκπαίδευση , 5 (1), σσ. 62-75.

Τάφα, Ε., (1998). *Συνεκπαίδευση Παιδιών με και χωρίς προβλήματα μάθησης και συμπεριφοράς*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τζιβινίκου, Σ., & Κουτσοκώστα, Β. (2011). Τμήματα Ένταξης: Από τη διαχείριση της διαφορετικότητας στην αποδοχή της ποικιλότητας των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο. *Επιστημονικό Βήμα*, 15, 55-69.

Τριλιανός, Α., Καράμηνας, Ι. (Επιμ.) (2004). *Συμβουλευτική Γονέων*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Χουντουμάδη, Α. (1998). *Παιδιά και γονείς στο ξεκίνημα μιας σχέσης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Χρηστάκης, Κ. Γ. (2011). *Προβλήματα συμπεριφοράς στη σχολική ηλικία. Εκτίμηση, πρόληψη, καταγραφή αντιμετώπιση*. Αθήνα: Ατραπός.

Ξενόγλωσσες // Μεταφρασμένες

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.)*. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.

Borich, G. (1988). *Effective teaching methods*. London: Merrill Publishing Company.

Bromley, E., Johnson, J.G. & Cohen, P. (2006). Personality strengths in adolescence and decreased risk of developing mental health problems in early adulthood. *Comprehensive Psychiatry*, 47, 315-324.

Bulotsky-Shearer, R. J., Fantuzzo, J. W., & McDermott, P. A. (2008). An investigation of classroom situational dimensions of emotional and behavioral adjustment and cognitive and social outcomes for Head Start children. *Developmental Psychology*, 44 (1), σσ. 139-154.

Buyse, E., Verschueren, K., Doumen, S., Van Damme, J., & Maes, F. (2008). Classroom problem behavior and teacher-child relationships in kindergarten: The moderating role of classroom climate. *Journal of School Psychology*, 46(4), 367–391.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2007.06.009>

Chickering, A. W., & Gamson, Z. F. (1991). *Applying the seven principles for good practice in undergraduate education*. San Francisco: Jossey-Bass.

Doumen, S., Verschueren, K., Buyse, E., Germeijs, V., Luyckx, K., & Soenens, B. (2008). Reciprocal relations between teacher-child conflict and aggressive behavior in kindergarten: A three-wave longitudinal study. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 37(3), 588–599. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/15374410802148079>

Dreikurs, R., et al. (1989). *Διατηρώντας την ισορροπία στην τάξη*, Αθήνα: Θυμάρι.

Emmer, E. T., & Evertson, C. M. (2008). *Classroom management for middle and high school teachers*. Boston: Allyn and Bacon.

Fontana, D. (1996). *Ο εκπαιδευτικός στην τάξη*, Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλλα.

Fontana, D. (1996). *Ψυχολογία για Εκπαιδευτικούς*, Αθήνα : Εκδόσεις Σαββάλλα.

Farrell, P. (1995). Emotional and behavioral difficulties: Causes, definition, and assessment. In: Farrell, P. (Ed.) *Children with Emotional and Behavioral Difficulties*. London: The Palmer Pres.

Farrington, D. P. (2002). Developmental Criminology and risk-focused prevention In M. Maguire et al (Eds), *The Oxford Handbook of Criminology* (3rd edn.) Oxford: Oxford University Press.

Goodman, R.L. & Burton, D.M., (2010). The inclusion of students with BESD in mainstream schools: teachers' experiences of and recommendations for creating a successful inclusive environment. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 15 (3), 223-237.

Gray, C. A., & Garand, J. D. (1993). Social stories: Improving responses of students with autism with accurate social information. *Focus on Autistic Behavior* , 8 (1), σσ. 1-10.

Herbert, M. (1998). *Ψυχολογικά προβλήματα της παιδικής ηλικίας. Πλήρης οδηγός για όλους τους ενδιαφερόμενους*, 1,2. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Hoover, R. and Kindsvatter, R. (1997). *Democratic Discipline*. Columbus, Ohio: Menill.

Hudson Baker, P. (2005). Managing student behavior: how ready are teachers to meet the challenge? *American Secondary Education* , 33 (3), σσ. 51-64.

Hughes, J. N., & Cavell, T. A. (1999). Influence of the teacher-student relationship on childhood conduct problems: A prospective study. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28 (2), σσ. 173-184.

Koundourou, C. (2012). Developing staff skills through emotional literacy to enable better practices with children with social emotional and behavioural difficulties (SEBD). Στο J. Visser, H. Daniels, & T. Cole (Επιμ.), *Strategies and interventions for children with social, emotional and behavioural difficulties. International perspectives on inclusive education (Τόμ. II, σσ. 93-106)*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited.

Lambert, N. M., & McCombs, B. (Επιμ.). (1998). *How students learn: Reforming schools through learner-centered education*. Washington D.C.: American Psychological Association.

Lewin, J. & NoJan, J. (1991). *Principals of classroom management*. Englewood Cliffs, NG Prentice – Hall.

Lewis, R. (2001). Classroom discipline and student responsibility: The students' view. *Teaching and Teacher Education* , 17 (3), σσ. 307-319.

Mccormick, J., & Shi, G. (1999). Teachers' attributions of responsibility for their occupational stress in the People's Republic of China and Australia. *British Journal of Educational Psychology*, 69 (3), σσ. 393-407.

McCormick, M. P., Turbeville, A. R., Barnes, S. P., & McClowry, S. G. (2014). Challenging temperament, teacher–child relationships, and behavior problems in urban low-income children: A longitudinal examination. *Early Education and Development*, 25(8), 1198–1218. <https://doi.org/10.1080/10409289.2014.915676>

Molnar, A., Lindquist, B. (1999). *Προβλήματα Συμπεριφοράς στο Σχολείο. Οικοσυστημική Προσέγγιση*, Αθήνα: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Morgan, S.R., & Reinhart, J.A. (1991). *Interventions for students with emotional disorders*. Austin, TX: Pro-Ed.

Poulou, M. (2005). The prevention of emotional and behavioural difficulties in schools: Teachers' suggestions. *Educational Psychology in Practice*, 21 (1), σσ. 37-52.

Roache, J. E., & Lewis, R. (2011). The carrot, the stick, or the relationship: what are the effective disciplinary strategies? *European Journal of Teacher Education*, 34 (2), 233-248.

Ronnen, T. (1999). *Η Γνωστική – εξελικτική θεραπεία στα παιδιά. (Επιμ. Εκδ.Μ. Ζαφειροπούλου)*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Saint-Laurent, L. (2002). *Enseigner aux Eleves a risque et en difficulte le au primaire*. Quebec: Gaetan Morin Editeur.

Scanlon, G., & Barnes-Holmes, Y. (2013). Changing attitudes: supporting teachers in effectively including students with emotional and behavioural difficulties in mainstream education. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 18 (4), σσ. 374-395.

Siegel, L. J. & Senna, J. J. (2000). *Juvenile delinquency: Theory, practice, and law* (7th ed.). Belmont, CA: Wadsworth.

Shojania, K. G., Sampson, M., Ansari, M. T., Ji, J., Doucette, S., & Moher, D. (2007). How quickly do systematic reviews go out of date? A survival analysis. *Annals of internal medicine*, 147(4), 224–233. <https://doi.org/10.7326/0003-4819-147-4-200708210-00179>

Thanos, T., Kourkoutas, I., & Vitalaki, E. (2006). *Burnout reactions and stressful situations of Greek teachers within mainstream school settings*. Paper presented at the International Conference of the Stress and Anxiety Research Society, July, Rethymno.

Walklate, S. (2003). *Understanding Criminology- Current Theoretical Debates*, 2nd edition, Maidenhead:Open University Press.

Wheldall, K. & Merrett, F. (1989). *Positive Teaching in the Secondary School*. London: Paul Chapman.

Wilkinson, L. A. (2005). Supporting the inclusion of students with emotional and behavioural disorders: Examples using conjoint behavioural consultation and self-management. *International Journal of Special Education* , 20 (2), σσ. 73-84.

Willis, P. (1977). *Learning to labour*. Farnbouough, Saxon House.

Διαδικτυακές Πηγές

<http://www.dkoykis.gr/για-κάθε-δυσκολία-υπάρχει-λύση-3/προβλήματα-συμπεριφοράς-εναντιωτική/>

http://www.familyviolence.gov.cy/upload/research/erevna_2009june_aksiologisi.pdf